

100 % iger Tonfilm

Fra Diavolo

Hauptrolle:

Tino Pattiera

Besetzung:

Fra Diavolo . . . **Tino Pattiera**
Anita Brigitte Horney
Viani Heinrich Heiling
Scaramanzia (Doktor) . . . Curt Lilien
Peter (ein Bandit) Dr. Manning
Gouverneur . . . Ernst Stahl Nachbaur
Rodomonte Friedrich Gnaas
Vincent May Margarete Hruby
Heinrich Ritter Jack Mylong-Münz

U povijesti hrvatske operne reprodukcije veliki tenori uglavnom nisu bili, kako se običava reći, etnički Hrvati, iako su bili potpuno integrirani u hrvatsko nacionalno biće. A najveći tenor, Hrvat, Tino Pattiera nije nijedanput nastupio u Hrvatskoj (izuzmemo li baritonske početke u opereti u Osijeku)! Bio je umjetnik svjetske slave, nazivali su ga tenorskim bogom, žario je i palio u Operama u Dresdenu, Berlinu i Beču, surađivao je s najvećim dirigentima, bio je istinska zvijezda, obožavan (pogotovo od ženskoga spola), družio se s mnogima od položaja i imena, ukratko, bio je jedna od najvećih ličnosti operne scene između dvaju svjetskih ratova. Nastupio je i na filmu. Divila mu se i kraljevska obitelj. Prije nego što se 1918. godine raspala kraljevina Saska, kralj ga je imenovao komornim pjevačem. U Hrvatskoj je i danas malo poznat i pedesetgodšnjica njegove smrti prolazi gotovo neprimjetno. Njegove snimke, sabrane na trima LP pločama, nedavno su izdane na dvama CD-ovima u ediciji „Lebendige Vergangenheit“, što bismo mogli prevesti kao živa prošlost. Ali nas one ne zanimaju! Ne vjerujem da bismo ih mogli pronaći u hrvatskim trgovinama diskografskih izdanja, dok ih u stranama ima, pogotovo u Austriji i Njemačkoj. Sic!

TINO PATTIERA

marija barbieri

Martino Tino Pattiera rodio se u Cavtatu 27. lipnja 1890. godine. Nakon završene gimnazije u Dubrovniku studira medicinu u Pragu, ali Tino je pao na prvom ispitu iz anatomije jer je odveć bio zaokupljen glazbom. U Pragu ga je čuo prvi bariton u Národnom divadlu i nagovorio da ode na audiciju u zagrebačku Operu. Audicija je uspjela i pribavila mu novčanu potporu za učenje kod prvog baritona Opere Marka Vuškovića. Jednom ga je prigodom čuo Srđan Tucić, tada intendant kazališta u Osijeku, i pozvao ga da tamo pjeva u opereti. I tako je Pattiera debitirao kao bariton 1909. godine u opereti „Maskota“ francuskoga skladatelja Edmonda Audrana. No iskusni Vušković odmah je uočio da se u Pattierinu grlu krije fenomenalan, neobično opsežan baritonally obojen tenor nadasve ugodnog toplog zvuka. One iste odlike koje je Caruso imao u svom glasu. I nije se prevario. Radio je s njim godinu i pol a onda je Pattiera otišao u Beč i nastavio dvije godine učiti kod viteza von Horboucky-Ranierija koji je došao s Konzervatorija u Milanu. Našao je bogatu pokroviteljicu, stariju groficu koja mu je u čvrstoj vjeri da će iz njega postati dobar pjevač plaćala sate pjevanja i skrbila da se usavrši u njemačkom.

Kad je Vušković doznao da grof Seebach, intendant dvorskog kazališta u Dresdenu traži mlade talente, skrenuo mu je pozornost na Pattieru. Pattierina audicija bila je velika senzacija za sva kazališta i za sve impresarije i agente u Njemačkoj. Njemačke su novine donijele njegovu sliku i o njemu pisale pod naslovom „Otkriven novi Caruso, Hrvat, Tino Pattiera“.. Bio je odmah angažiran na sedam godina i tako se Pattiera 10. veljače 1916. godine dresdenskoj publici predstavio kao Manrico u

„Trubaduru“. Azucenu je pjevala hrvatska mezzosopranistica Anka Horvat. Novine „Magdeburger Generalzeitung“ pisale su poslije, u travnju 1916. godine, između ostaloga: *„Jučerašnja izvedba 'Trubadura' osobitu je fascinantnost dobila gostovanjem jednoga Dalmatinca, dresdenskog tenora Tina Pattiera. Ležeran, vitkog izgleda, mladenačke bezazlenosti, još nezaražen scenskom uznositošću i stoga životniji i uvjerljiviji na pozornici, stajao je pred nama u kostimu Manrica. Kakvi su njegov lik, držanje i gluma, takav je i njegov glas. Svjež poput tratinčice, izvrsnog tembra, on odzvanja dajući osjećaj neiscrpne moći! Taj se blistavi tenorski sjaj pokazuje u svakoj noti. On zvoni poput nečeg plemenitog i čistog iz te nepotrošene moći i u stretti je isti kao i u prvim prizorima. Glas koji lako nalazi put do srca. Ako neki profesor pjevanja tom glasu dade završni sjaj, taj bi Tino Pattiera mogao biti opasan takmac gospodinu Carusu...“.*

Nakon Manrica, druga Pattierina uloga u Dresdenu bio je Radames u „Aidi“. Odmah je počeo snimati uz orkestar Berlinske opere pod ravnanjem Georga Szella i Lea Blecha za tvrtke Odeon, Grammophon, Parlophon. Treća uloga bio mu je Don José u Bizetovoj „Carmen“, koji je s vremenom postao jedna od njegovih najboljih kreacija. U njoj je do potpunog izražaja dolazio njegov dramatski temperament, ona iskonska snaga i proživljenost kojima je toliko oduševljavao publiku.

Clemens Höslinger u popratnoj knjižici Pattierina CD-a napisao je: *„Pattierin ulazak u njemački glazbeni život bio je ravan elementarnoj pojavi. Žarki, muški zvuk njegova glasa djelovao je kao utjelovljenje tenora. Pattierino dresdensko djelovanje za nas je već dio kulturne povijesti. Uzorna kultura ansambla te operne kuće, visok umjetnički standard, njemačka Verdijeva renesansa koja je otuda krenula - sve je to najdublje povezano s Pattierinim imenom.“*

Tino Pattiera u Dresdenu je bio idol. Elementarna privlačnost njegova mediteranskoga glasa i pojave bila je neodoljiva. Punokrvan

scenski umjetnik bio je uvjerljiv tumač likova mladih zaljubljenih opernih junaka. Teške ratne godine, bijeda i njemački poraz nisu mu umanjili popularnost. Dapače, kad je on pjevao, kazalište je bilo puno. Svi su znali za njega.

U sezoni 1921./1922. Pattiera je krenuo u osvajanje Amerike. U Operi u Chicagu pjevao je Cavaradossija u „Tosci“, Rodolfa u „La Bohème“ i Radamesa i nastupio deset puta. Uspio je, pobrao ovacije i zaradio mnogo novca. Ali novac mu nikad nije bio odlučujući čimbenik. Nije mu se svidjelo američko okružje niti je želio prihvatiti američke profesionalne standarde. U Dresdenu ga je čekala grofica Hedwiga Schaffgotsch, nećakinja njegove bečke dobrotvorke, s kojom se 1919. godine vjenčao. I vratio se u grad u kojemu je pjevao punih dvadeset i pet godina. U Semper Operi nizao je uspjeh za uspjehom. Postao je omiljeni pjevač budućega glasovitog dirigenta Fritza Buscha, koji je, istih godina kao i on, sticao velik ugled. Poznati njemački glazbeni pisac Ernst Krause piše: *„Posve je sigurno da Tino Pattiera nije bio piano pjevač, nego je potpuno izgarao u svakoj ulozi. Golemom se energijom uspinjao u visinu koju bi tada potpuno razvio samo njemu svojstvenim tembrom. Pobjednički izraz Manrica, žar za pustolovinom Fra Diavola, o čemu svjedoči i film, dionizijski karakter Baka u 'Arijadni na Naxosu' bili su njegovo pravo područje. Na nevjerojatan je način živio s ulogom. Ne smije se zanemariti niti erotski fluid toga pjevača. On je dio njegove prirode, njegova pjevačkog bića.“*

No premda smo skloni Pattieru smatrati elementarnim interpretom herojskih likova, ne smijemo smetnuti s uma još jednu njegovu vrijednost. On je bio i profinjen pjevač iskonske muzikalnosti, finog fraziranja i urođenog osjećaja za stil. Nakon što je 1925. godine u Dresdenu Umberto Giordano bio nazočan izvedbi svojega „Andréa Chéniera“, ocijenio ju je *„...savršenim dostignućem ansambla, a istodobno i istaknutih pojedinaca. Chénier je stvoren da Pattieri pruži još jedan veliki izazov. I doista, on je*

svoga poetičnog heroja portretirao idealno vladajući stilom s otmjenim i toplim osjećajem i savršeno nijansiranim pjevanjem. Uz to je u Meti Seinemeyer pokraj sebe imao Madeleine čiji bi vjerni belkanto šarmirao i najrazmaženijeg Talijana, i ne računajući zanosnu ljupkost njezina izgleda i glume.“ Prerano umrla od leukemije na vrhuncu karijere, Meta Seinemeyer bila je jedna od najvećih njemačkih pjevačica svoje generacije.

U opernu povijest Pattiera ući će i kao pjevač na kojemu je Fritz Busch temeljio Verdijevu renesansu u Njemačkoj. Počela je 1926. godine s operom „Moć sudbine“. Franz Werfel za tu je prigodu preveo talijanski tekst i prilagodio djelo, Busch je dirigirao, a Pattiera pjevao Don Alvara.

Nastupom 28. travnja 1920. godine u „Tosci“ uz slavnu Mariju Jeritzu, koji je označen kao senzacija, Pattiera je počeo gostovati u Bečkoj državnoj operi. Najavljivao kao zvijezda, potpisao je ugovor za stalna gostovanja. Do 1926. godine u Bečkoj državnoj operi pjevao je Manrica, Don Josúa, Riccarda u „Krabuljnom plesu“, Canija u „Pagliaccima“, Alfreda u Traviati, Rodolfa, Otella, Turiddua u „Cavalleriji rusticani“, Andréa Chéniera i, naravno, Fra Diavola, za koju su prigodu bile posebne cijene ulaznica. Od 1924. do 1929. godine bio je istodobno angažiran u Dresdenu i Berlinu. Često je svojim brzim automobilom jurio noću iz jednoga grada u drugi. Bio je zdrav i pjevanje ga je veselilo.

Tino Pattiera pjevao je 26 uloga i sve su bile glavne, od Vojvode od Mantove do Tannhäusera, od Fausta do Hermana, od Massenetova i Puccinijeva Des Grieuxa do Don Carlosa, od Lohengrina do Otella. Pjevao je i u opereti „Đak prošnjak“ Karla Millöckera i sudjelovao u dvama zvučnim filmovima, u već spomenutom „Fra Diavolu“ i u filmu „Noć u Veneciji“. Još je u svojim bečkim studentskim danima pokazivao sklonost za operetu pa je ležernošću i spontanošću te adekvatnim stilom potvrdio prirodni osjećaj za različitost glazbeno-scenskih vrsta. Široka fraza Verdijeva romantičnog

dugog legato luka, strastvena puccinijevska veristička fraza i šarmantna ležernost operete bili su mu jednako bliski, a s istim je uspjehom tumačio i talijansku salonsku popijevku s kraja XIX. i početka XX. stoljeća.

Kad je 1933. godine Fritz Busch kao Židov morao pobjeći pred Hitlerovim progonom i Karl Böhm 1934. godine preuzeo vodstvo Opere u Dresdenu, Pattiera je još bio njezin prvak, ali više nije bio zvijezda. Böhm mu je povjerio ne baš uspjelu premijeru „Fausta“. No njegova kreativna snaga bila je još tolika da ga je Richard Strauss godine 1941. godine želio za tumača svojega Heroda u „Salomi“, ali taj se projekt nije ostvario. Naime, zbog sukoba s Hitlerovim režimom Pattiera je 1941. godine napustio Dresden i otišao u Prag. Teško je podnio ratne strahote i razaranja grada uz koji su bili vezani njegovi sjajni uspjesi. Poslije rata pozvali su ga u Beč i 1950. godine ponudili mjesto profesora na Akademiji, što je i prihvatio. Ni u Njemačkoj nije bio zaboravljen. Poslije njegove smrti dr. Herbert Martin sjećao se u „Dresdner Monatsblattu“ iz lipnja 1966. godine: „Kad sam 1923. došao na studij u Dresden, upozorili su me da moram čuti jedan novi glas u Operi. Drži izuzetno visoki ton, rekli su mi, dugo, vrlo dugo, a kad čovjek pomisli da je kraj, pretvara se u pravo vrelo još jačeg i još dužeg zvuka. Židovi odzvanjaju. I bilo je tako. Doživio sam ga prvi put kao Otella i prisustvovao masovnoj euforiji. Ne znam što je više osvajalo, njegov baršunasti glas ili njegova izuzetna pojava, ili sve zajedno. Vibriranje njegova glasa bilo je tako brzo, sedam do osam vibracija u sekundi, tako što bilo je zabilježeno samo kod Carusa. Bio je legenda naše mladosti, apsolutni gospodar scene.“

Vlada Savezne Republike Njemačke dodijelila je Tinu Pattieri u povodu njegovog 70. rođendana mirovinu i odlikovala ga križem za zasluge prvoga reda.

Teško bolestan, Pattiera je 24. travnja 1966. godine umro u rodnome Cavtatu.